

Valdes locekļu atbildība par nodokļu parādiem

17.12.2014. Saeima galīgajā lasījumā pieņēma grozījumus likumā “Par nodokļiem un nodevām”, kas paredz valdes locekļu personīgu atbildību par juridiskās personas nodokļu parādiem. Tas ļaus cīnīties ar ļaunprātīgiem nodokļu nemaksātājiem, kuri, rodoties nodokļu parādam, pārceļ visus biznesa aktīvus uz jaundibinātu sabiedrību un veiksmīgi turpina savu darbību.

SANDIJA NOVICKA, zvērinātu advokātu biroja “Raidla Lejiņš & Norcous” zvērināta advokāte

Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām” stājas spēkā šī gada 1. janvārī, un jaunais regulējums attieksies uz tiem juridisko personu nodokļu parādiem, kas izveidojušies pēc 01.01.2015.

Kāpēc nepieciešami grozījumi?

Valsts ieņēmumu dienests (VID) un Finanšu ministrija (FM) uzskata, ka šāda prakse ne tikai rada zaudējumus valstij, bet arī kropļo komercdarbības vidi, apgrūtinot godīgo komersantu konkurētspēju.

Tam nevar nepiekrīst. Tomēr, manuprāt, šāda problēma ir izveidojusies nevis tādēļ, ka esošais regulējums ir nepietiekams, bet gan tādēļ, ka tas netiek atbilstoši izmantots. Jau šobrīd valstij ir pieejami vairāki mehānismi, kā cīnīties ar negodprātīgiem komersantiem un to valdes locekļiem.

Tomēr atšķirībā no jaunā regulējuma, esošais regulējums, lai arī prasa lielāku darbu no valsts puses, nodrošina valdes locekļu saukšanai

pie atbildības atbilstošu un pārdomātu procesu.

Īpaši VID un FM satrauc tas, ka:

- pēc nodokļu parāda rašanās valde pārnes sabiedrības aktīvus un biznesu uz jaundibinātu sabiedrību, atstājot tukšu čaulas sabiedrību, no kuras nodokļu parāda piedziņa ir neiespējama;
- valde nesniedz tiesā sabiedrības, kurai izveidojies nodokļu parāds, maksātspējas pieteikumu;
- valdē tiek ieceltas personas no trešajām valstīm, kuru mērķis nav veikt reālu komercdarbību;
- valdes locekļi nav personīgi atbildīgi par sabiedrības nodokļu parādiem un tādēļ vieglprātīgi attiecas pret savu pienākumu pildīšanu.

VID un FM uzskaitītās problēmas patiešām ir aktuālas. Tomēr nav taisnība, ka šī brīža regulējums nav pietiekams, lai varētu saukt pie atbildības valdes locekļus.

Kad VID varēs pieprasīt atdot parādu?

Grozījumi paredz VID tiesības uzsākt

procesu par juridiskas personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu no valdes locekļiem, ja tiks konstatēti visi 5 likuma grozījumos noteiktie kritēriji:

- juridiskās personas nodokļu parāds ir vismaz 50 minimālo mēnešalgu (18 000 EUR) apmērā;
- lēmums par nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu ir paziņots juridiskajai personai;
- ir konstatēts, ka pēc nodokļu parāda izveidošanās juridiskā persona ir atsavinājusi aktīvus personai (valdes loceklim), kas atbilst ieinteresētas personas jēdzienam Maksātspējas likuma (MNL) izpratnē;
- ir sastādīts akts par piedziņas neiespējamību;
- juridiskā persona nav izpildījusi MNL noteikto pienākumu iesniegt juridiskās personas maksātspējas procesa (MNP) pieteikumu.

Ja pastāvēs visi šie uzskaitītie kritēriji, VID varēs sūtīt brīdinājumu valdes locekļiem par nodokļu parādu atgūšanu no viņiem. Pēc šāda brīdinā-

Ja pēc nodokļu parāda rašanās valde ir pārnesusi sabiedrības aktīvus un biznesu uz jaundibinātu sabiedrību, kura turpina to pašu saimniecisko darbību, jaundibinātā sabiedrība ir atbildīga par nodokļu parādu

juma saņemšanas valdes locekļi varēs izvairīties no nodokļu parāda piedziņas no viņiem personīgi, ja:

- valde 15 dienu laikā pēc brīdinājuma saņemšanas iesniegs tiesā juridiskās personas maksātnespējas procesa vai tiesiskās aizsardzības procesa pieteikumu;
- valde spēs pamatot, ka pastāv objektīvi apstākļi maksātnespējas pieteikuma neiesniegšanai un darījumi ar ieinteresētām personām atbilst ekonomiskajai būtībai vai
- valdes loceklis spēs pamatot, ka viņš nav atbildīgs par nodokļu parādu izveidošanos un juridiskās personas aktīvu atsavināšanu.

Līdzekļi cīņai pret aktīvu nodošanu jaunai sabiedrībai

Komerclikuma (KL) 20.panta 1.daļa noteic, - ja uzņēmums vai tā patstāvīga daļa pāriet citas personas īpašumā vai lietošanā, uzņēmuma ieguvējs atbild par visām uzņēmuma vai tā patstāvīgās daļas saistībām. Tomēr par saistībām, kuras radušās pirms uzņēmuma vai tā patstāvīgās daļas pārejas citas personas īpašumā vai lietošanā un kuru izpildes termiņš vai nosacījums iestājies 5 gadu laikā pēc uzņēmuma pārejas, uzņēmuma atdevējs un uzņēmuma ieguvējs atbild solidāri. Tātad, ja tiek konstatēts, ka pēc nodokļu parāda rašanās valde ir

pārnesusi sabiedrības aktīvus un biznesu uz jaundibinātu sabiedrību, kura turpina to pašu saimniecisko darbību, jaundibinātā sabiedrība ir atbildīga par nodokļu parādu, kas bija izveidojies sabiedrībai, kas nodeva savus aktīvus un biznesu.

Šo normu var un vajag izmantot arī VID, lai cīnītos pret negodprātīgiem uzņēmējiem, kuri dibina vienu sabiedrību pēc otras, bet nemaksā valstij nodokļus.

Saskaņā ar KL 169.pantu valdes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam, un valdes locekļi solidāri atbild par zaudējumiem, ko tie nodarījuši sabied-

rībai. Ja valde atsavina sabiedrības aktīvus par acīmredzami nesamērīgu atlīdzību, tad valde nerīkojas kā krietns un rūpīgs saimnieks un nodara zaudējumus sabiedrībai. Šādā gadījumā VID kā sabiedrības kreditors saskaņā ar KL 170.pantu var celt prasību sabiedrības labā pret sabiedrības valdi par zaudējumu atlīdzināšanu.

Ja sabiedrība ir maksātnespējīga, tad darījumus, ar kuriem sabiedrības aktīvi ir nodoti citai personai, nodarot zaudējumus pašai sabiedrībai, var atzīt par spēkā neesošiem pēc maksātnespējas administratora pieteikuma saskaņā ar MNL 96.pantu. Tātad pastāv veids, kādā nodrošināt nepamatoti nodoto aktīvu nonākšanu atpakaļ sabiedrības īpašumā.

Jaunais regulējums attieksies uz tiem juridisko personu nodokļu parādiem, kas izveidojušies pēc 01.01.2015.

Atbildība par maksātnespējas pieteikuma neiesniegšanu

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 166.³⁵ pantā ir paredzēta valdes locekļu atbildība par parādnieka MNP pieteikuma neiesniegšanu likumā paredzētajos gadījumos - naudas sods no 280 EUR līdz 700 EUR, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā.

Ja VID konstatē, ka sabiedrība ir maksātnespējīga, bet maksātnespējas pieteikums nav savlaicīgi iesniegts tiesā, VID būtu jāziņo Valsts policijai, lai tā varētu saukt pie atbildības vainīgos valdes locekļus. Šādi var ne tikai saukt pie atbildības valdes locekļus,

iekasējot no viņiem naudas sodu, bet arī nodrošināt, ka vismaz kādu laiku vainīgie valdes locekļi nevarēs ieņemt valdes locekļu amatus citās sabiedrībās.

Arī VID kā kreditors var iesniegt tiesā maksātnespējas pieteikumu, lai risinātu nodokļu parāda atgūšanu un novērstu to, ka sabiedrība ar nodokļu parādiem turpina bezgalīgi eksistēt.

Atbildība par izvairīšanos no nodokļu samaksas

LAPK 159.pantā ir paredzēta valdes locekļu atbildība par izvairīšanos no nodokļu vai tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas, kā arī par ienākumu, peļņas vai citu ar nodokli apliekamo objektu slēpšanu (samazināšanu) - naudas sods no 140 EUR līdz 2100 EUR, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā.

Šīs normas piemērošana ir paša VID kompetencē. Ja VID ir pārliecināts, ka valdes locekļi ir atbildīgi un vainojami nodokļu nemaksāšanā, tad VID būtu aktīvi jāizmanto šī norma, lai vainīgos valdes locekļus sauktu pie atbildības.

Par izvairīšanos no nodokļu samaksas ir paredzēta arī kriminālatbildība. Tā kā Latvijā juridiskās personas kriminālatbildība nav paredzēta, juridiskās personas lietā par izvairīšanos no nodokļu samaksas pie kriminālatbildības parasti ir saucami valdes locekļi, kuri ir atbildīgi par ikdienas sabiedrības vadību un grāmatvedības kārtošānu atbilstoši likumu prasībām. Kriminālprocesa ietvaros ir iespējams ne tikai sodīt vainīgos valdes locekļus, bet valsts (VID) kā cietušais var arī atgūt valstij nodarītos zaudējumus. Sodot vainīgos valdes locekļus, tiem var arī atņemt tiesības veikt uzņēmējdarbību uz laiku līdz 5 gadiem.

Efektīva vainīgo valdes locekļu saukšana pie atbildības arī novērstu situāciju, kurā personas par nelielu

atlīdzību piekrīt kļūt par valdes locekļiem sabiedrībās, par kuru darbību neko nezina. Tātad jau šobrīd valsts var cīnīties ar negodprātīgiem valdes locekļiem. Pirms jaunā regulējuma ieviešanas, būtu jāsaprot, kādēļ šobrīd pastāvošie līdzekļi netiek pienācīgi izmantoti. Tas, ka pastāvošos līdzekļus ir grūti piemērot, jo ir jāpierāda valdes locekļu ļaunprātīga rīcība vai aktīvu pārņemšana, nevar būt arguments, lai pieņemtu jaunu regulējumu. Nav pieļaujama situācija, kurā VID varētu piedzīt juridiskās personas nodokļus no valdes locekļiem, nepierādot valdes locekļu vainu. Negodprātīgi valdes locekļi ir jāsauc pie atbildības. Tomēr tas ir darāms, rūpīgi izvērtējot viņu rīcību. Pretējā gadījumā Latviju nevar uzskatīt par tiesisku valsti, kurā ir nodrošināta uzņēmējdarbībai droša un labvēlīga vide.

Ņemot vērā minēto, manuprāt, ieviešot jauno regulējumu, FM un politiķi ir atzinuši, ka VID un policija šobrīd nespēj kvalitatīvi izmantot likumā paredzētos līdzekļus negodprātīgo valdes locekļu saukšanai pie atbildības un nodokļu parādu piedzīšanai no vainīgajām personām. Tā vietā, lai ieviestu jaunu un nepārdomātu regulējumu, vajadzēja padomāt, kas šobrīd traucē sodīt vainīgās personas un piedzīt no tām valstij nodarītos zaudējumus. Ja ir nepilnības esošajā regulējumā, tad vajadzēja tās novērst, nevis pilnībā mainīt regulējumu. Tomēr domāju, ka lielākā problēma ir, ka VID un policijai trūkst labu un kvalificētu speciālistu, kuri spētu kvalitatīvi piemērot esošo regulējumu. Šīs problēmas novēršana, protams, prasītu papildu valsts budžeta līdzekļus. Tomēr diezgan droši var apgalvot, ka, sakārtojot šo jautājumu, izdotos krietni uzlabot nodokļu iekasēšanu, kā arī nodrošināt godīgu konkurenci starp komercsabiedrībām, saglabājot Latvijā drošu un komercdarbībai draudzīgu vidi. ●